

Rola czasu spędzanego w Internecie w liberalizacji postaw wobec środków psychoaktywnych wśród uczniów przemyskich szkół gimnazjalnych

Role of time spent online in liberalization of attitudes towards psychoactive substances among students of junior high schools in Przemyśl

MAREK MOTYKA^{1,2/}, JERZY T. MARCINKOWSKI^{3,4/}

^{1/} Sekcja Terapii Uzależnień, Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzeźickiego w Żurawicy

^{2/} Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski

^{3/} Zakład Higieny, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

^{4/} Wydział Studiów Społecznych, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

Wstęp. Dane z ogólnopolskich badań empirycznych, prowadzonych wśród młodzieży w ostatnich dwóch dekadach, wskazują na liberalizację postaw wobec narkotyków oraz obniżanie się wieku inicjacji narkotykowej. Podejmowane są próby identyfikacji przyczyn sprzyjających dynamice zjawiska.

Cel badań. Identyfikacja czynników wpływających na sięganie po środki odurzające. Poznanie zależności zachodzących pomiędzy ilością czasu spędzanego na internetowych witrynach przez uczniów szkół gimnazjalnych a deklarowanymi przez nich postawami wobec narkotyków wraz z ich zażywaniem.

Materiał i metoda. W badaniu uczestniczyło 838 uczniów szkół gimnazjalnych w Przemyślu. Objęły one swym zasięgiem wszystkie przemyskie publiczne gimnazja oraz trzy niepubliczne, w których przy kwotowym doborze próby wytypowano łącznie 44 klasy. Informacje od uczniów zebrano przy wykorzystaniu ankiety audytorijnej.

Wyniki. Zidentyfikowano znaczącą rolę czasu spędzanego online w podejmowaniu zachowań patologicznych wśród młodzieży: spożywania alkoholu i zażywania środków odurzających: narkotyków, „dopalaczy”, leków dostępnych bez recepty o narkotycznym potencjale. Zachowania te identyfikowane były częściej pośród osób spędzających w internecie powyżej 4 godziny dziennie.

Wniosek. Monitorowanie wpływu czasu spędzanego przez młodzież w Internecie na liberalizację postaw wobec narkotyków wraz ze wzrostem ich zażywania powinno stanowić obszar podlegający dalszym badaniom empirycznym.

Słowa kluczowe: *Internet, czas spędzany w Internecie, narkotyki, szkoła, gimnazjum, liberalizacja postaw, postawy wobec narkotyków*

Introduction. The data of national empirical research conducted among youth in the last two decades indicate the liberalization of attitudes towards drugs and the decrease of the age of drug use initiation. Studies seek the reasons for the escalation of drug use.

Aim. Identification of factors influencing the recourse to drugs. Determination of the correlation between the amount of time spent on web sites by junior high school students and self-declared attitudes towards drugs and their use.

Material & Method. The study included 838 junior high school students in Przemyśl, It covered all Przemyśl public middle schools and three non-public, from which by the quota sampling were selected a total of 44 classes. The information was collected from the students through an auditory survey.

Results. A significant role of time spent online in inducing pathological behaviors among adolescents was revealed: the use of alcohol and the use of psychoactive substances: drugs, “legal highs”, OTC drugs with narcotic potential. These behaviors were more frequently identified among people who spend online more than four hours a day.

Conclusion. Monitoring the impact of time spent by young people in the internet on the liberalization of attitudes towards drugs with the increase of their use should be an area subject to further empirical research.

Key words: *Internet, time spent online, drugs, school, high school, liberalization of attitudes, attitudes towards drugs*

© Probl Hig Epidemiol 2014, 95(3): 737-743

www.phie.pl

Nadesłano: 30.08.2014

Zakwalifikowano do druku: 08.09.2014

Adres do korespondencji / Address for correspondence

mgr Marek Motyka, instruktor terapii uzależnień, nr certyfikatu 205
Sekcja Terapii Uzależnień, Wojewódzki Podkarpacki Szpital
Psychiatryczny im. prof. E. Brzeźickiego w Żurawicy
ul. Różana 9, 37-710 Żurawica
tel. 606 378 533, e-mail: motmar@tlen.pl

Wprowadzenie

W związku z obserwowanym w dwóch ostatnich dekadach obniżaniem się wieku inicjacji narkotykowej prowadzone są liczne badania, w których podejmowane są próby identyfikacji przyczyn eskalacji zjawiska używania przez młodzież narkotyków [1-4]. Ustalenie czynników determinujących tego typu zachowania stanowi podstawy wszelkich działań zapobiegających dynamice narkomanii. W ostatniej dekadzie uwaga badaczy coraz częściej zwrócona zostaje na rolę mediów, zwłaszcza Internetu stanowiącego dla młodzieży główne źródło informacji, jako nośnika szczególnie istotnego w kreowaniu pro narkotykowych postaw i zachowań [5, 6].

Internet, poza możliwością dotarcia do wszelkich pożytecznych i sprzyjających rozwojowi informacji, stanowi również miejsce, w którym użytkownik może się spotkać z postawami jednostek i grup preferujących style życia dalece odbiegające od norm powszechnie respektowanych. W wirtualnym świecie zetknięcie się z treściami propagującymi korzystanie ze środków psychoaktywnych nie jest aktualnie rzadkością. Jak wskazywały Petruczynek i Rożnowska, już w 2007 roku zidentyfikowano 238, a w 2008 roku – 347 internetowe witryny, na których osoby zainteresowane psychoaktywnymi doznaniem mogły wymieniać się swoimi doświadczeniami po narkotykach, znaleźć można było praktyczne informacje dotyczące zażywania i uzyskiwania specyfików o potencjale odurzającym oraz portale oferujące pośredni, bądź bezpośredni handel tego typu środkami [7]. Naukowe publikacje, raporty z badań empirycznych, jak również opiniotwórcza prasa, zwracają uwagę na coraz częstsza identyfikację tendencyjnych internetowych witryn, na których zapoznać się można z pozytywnym przekazem dotyczącym środków odurzających [8-12]. Internetowa indoktrynacja narkotykowa w przeważającej mierze oparta jest o manipulacje, ukrytą perswazję, niedomówienia, subiektywne opinie zwolenników psychoaktywnych doznań, czy powoływanie się na mało wiarygodne źródła. Forma przekazu może poddawać w wątpliwość dotychczasowe stanowiska wobec narkotyków i sprzyjać przyjmowaniu postaw zachęcających do ich używania [13].

W ciągu ostatnich kilku lat – w związku z ekspansją handlu „dopalaczami” – ilość internetowych witryn uległa znacznemu pomnożeniu. Niemal bezkarny handel „z przymrużeniem oka” nowymi środkami odurzającymi pod szyldem „produktów kolekcjonerskich”, „ozdób choinkowych”, „soli do kąpielii”, „odczynników chemicznych” itp. zdecydowanie sprzyjał eskalacji zjawiska.

Cele badań

1. Identyfikacja czynników wpływających na sięganie po środki odurzające.
2. Ustalenie zależności pomiędzy ilością czasu spędzanego przez gimnazjalistów na internetowych witrynach a postawami wobec środków psychoaktywnych wraz z podejmowaniem ryzykownych zachowań związanych z ich używaniem.

Materiał i metody

Badania zostały przeprowadzone od stycznia do czerwca 2014 roku w Przemysłu (województwo podkarpackie) i objęły swym zasięgiem wszystkie publiczne przemyskie gimnazja (6) oraz 3 niepubliczne, w których dyrektorzy wyrazili zgodę na przeprowadzenie pomiaru. Celem podjętej inicjatywy była identyfikacja wśród gimnazjalistów zachowań ryzykownych, m.in. konsumowania alkoholu, zażywania narkotyków, „dopalaczy”, leków dostępnych bez recepty o narkotycznym potencjale oraz czynników wpływających na podejmowanie tego typu aktywności.

Na etapie operacjonalizacji wyróżniono: 1. zmienne zależne (używanie wymienionych w kwestionariuszu środków psychoaktywnych oraz stanowisko młodzieży wobec narkotyków) oraz 2. zmienne niezależne (m.in. płeć respondentów, miejsce zamieszkania, sytuację ekonomiczną rodziny, wielkość kieszonek, czas spędzany w Internecie). Przy kwotowym doborze próby – po dwa oddziały z każdego rocznika w szkołach publicznych i po jednym oddziale z każdego rocznika w gimnazjach niepublicznych – rozproszono w 44 klasach blisko 900 ankiet, spośród których do analizy zakwalifikowano 838 poprawnie wypełnionych, resztę odrzucając. O wyborze danej klasy do próby decydowały względy organizacyjne szkoły.

W zbieraniu danych wykorzystano autorskie kwestionariusze ankiet przygotowane w oparciu o sformułowane wcześniej problemy badawcze. Pomiar poprzedzony zostały pilotażem narzędzia badawczego. Analiza ilościowa uzyskanych odpowiedzi została przeprowadzona przy wykorzystaniu programu kalkulacyjnego SPSS. Badanie przeprowadzone zostało w całości przez autora projektu.

Dane z badań

W trakcie analizy danych zidentyfikowano interesujące zależności zachodzące pomiędzy: 1. ilością czasu spędzanego na przeglądaniu internetowych witryn, wskazywanego przez respondentów a 2. deklarowanymi przez nich postawami wobec środków psychoaktywnych, wraz ze wskazaniami dotyczącymi ich używania.

W objętej pomiarem próbie, liczącej 838 uczniów, swoje codzienne kontakty z Internetem potwierdziło niemal 100% respondentów. Tylko kilka osób podało, że korzystają z Sieci jedynie w dni wolne od szkoły; grupa ta stanowi jednakże marginalną część badanej próby. Wśród ankietowanych 35% wskazało, że przeglądają Internet do 2 godzin dziennie, 37% potwierdziło swoją aktywność online w przedziale od 2 do 4 godzin, a dla 28% gimnazjalistów czas poświęcony na obecność w Sieci każdego dnia przekraczał 4 godziny (tab. I).

Uczniowie najczęściej używają internetowych witryn do nauki (74% wskazań), pobierania plików (64%), rozwijania zainteresowań (54%) i poznawania innych ludzi (43%). Z handlu poprzez Internet korzystało 27% badanych, na przeglądanie Sieci bez specjalnego celu wskazywało 17% odpowiedzi, natomiast 32% uczniów wskazało inne – nie ujęte w kafeterii – rodzaje wirtualnej aktywności, m.in. korzystanie z gier, spędzanie czasu na portalach społecznościowych i informacyjnych, zarabianie pieniędzy, ale również przeglądanie treści pornograficznych, korzystanie z portali dla zainteresowanych środkami odurzającymi (wskazywana witryna Hyperreal.info) oraz „uprzykrzanie czasu innym”. Podane dane nie sumują się do 100%, ponieważ uczniowie mieli możliwość wskazania kilku odpowiedzi.

Jak można zauważyć na rycinie 1, Internet stanowi również dla młodzieży podstawowe źródło wiedzy na temat środków psychoaktywnych.

Niemal trzecia część uczniów poszukuje informacji na temat narkotyków na internetowych witrynach, co potwierdza wysoką popularność tego typu portali w badanej populacji. Wiedzę o środkach odurzających 23% uczniów nabywa od osób znajomych, natomiast dla 11% podanym innym źródłem, z którego dowiadują się o właściwościach narkotyków, są spotkania organizowane w szkołach oraz rozmowy z rodzicami, a także – w kilku przypadkach – doświadczenia własne ze środkami odurzającymi. W badanej próbie tylko 37% uczniów stwierdziło, że nie są zainteresowani wiedzą na ten temat.

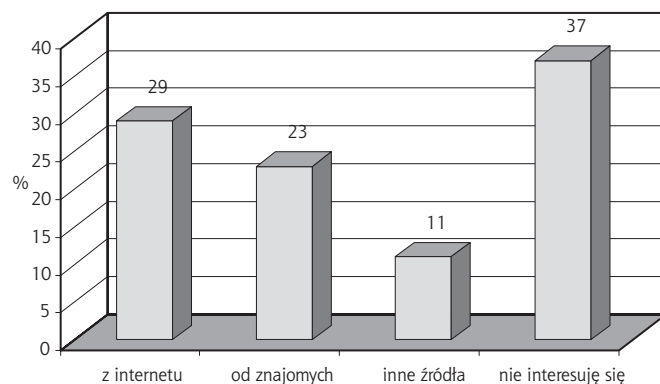
Badania prowadzone wśród adolescentów wskazują zarówno na świadomość obecności w najbliższym otoczeniu osób zażywających narkotyki, jak również postrzeganie korzystania ze środków odurzających jako popularnego i modnego zjawiska [14-17]. Postawy potwierdzające występowanie takiego punktu widzenia zidentyfikowane zostały również wśród przemysłowych gimnazjalistów. Występują interesujące zależności pomiędzy ilością czasu spędzanego w Sieci a percepcją zażywania narkotyków. Na pytanie: „Czy zażywanie narkotyków jest modne?” respondenci – zależnie od wskazywanego czasu spędzanego online – udzielili odpowiedzi przedstawionych na rycinie 2.

Spośród gimnazjalistów poświęcających na przeglądanie Internetu do 2 godzin dziennie 8% postrzega zażywanie narkotyków jako modne zjawisko. Wraz ze zwiększaniem się czasu spędzanego online zaobserwowano wzrost wskazań takiego postrzegania narkotyzowania się: spośród przeglądających Internet od 2 do 4 godzin – 15% badanych, a spośród spędzających w Sieci powyżej 4 godziny – już 17%. Większa ilość czasu poświęcana na surfowanie w Internecie – jak można zauważyć na zestawieniu – zaniża krytycyzm uczniów wobec zjawiska: wśród spędzających online do 2 godzin dziennie przeciwnych takiemu postrzeganiu zażywania narkotyków było 67% badanych, wśród korzystających od 2 do 4 godzin – 59% wskazań, natomiast spośród użytkowników ponad 4-godzinnych – jedynie nieco ponad połowa badanych. Ilość czasu

Tabela I. Czas spędzany online każdego dnia
Table I. Time spent online every day

do 2 godz.	od 2 do 4 godz.	>4 godz.
35%	37%	28%

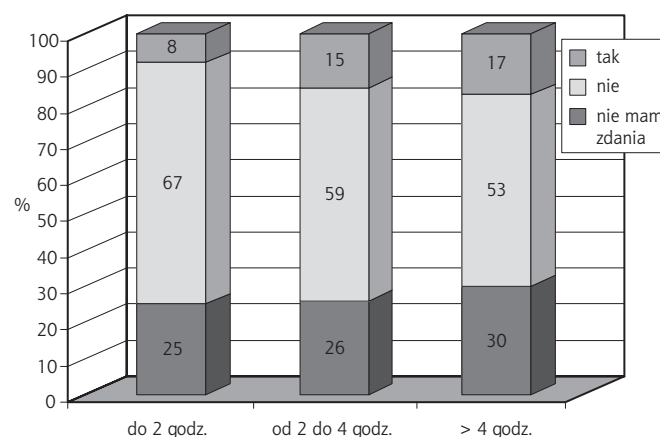
Źródło: badania własne (N=838)

Ryc. 1. Źródło wiedzy o środkach psychoaktywnych

Fig. 1. Source of knowledge about psychoactive substances

Źródło: badania własne (N=838)

Ryc. 2. Czas spędzany online /czy zażywanie narkotyków jest modne?

Fig. 2. Time spent online /is drug use fashionable?

Źródło: badania własne (N=838)

spędzana w Sieci może też wywoływać dezorientację wobec postrzegania zjawiska: wśród spędzających online najmniejszą ilość czasu 25% miało trudności z zajęciem swojego stanowiska, a w pozostałych wyróżnionych ze względu na czas grupach stanowili oni 26% i 30%.

Analogiczne zależności wystąpiły przy zestawieniu czasu spędzanego online z odpowiedziami na pytanie: „Czy istnieją bezpieczne narkotyki?” Wyniki zaprezentowane zostały na rycinie 3.

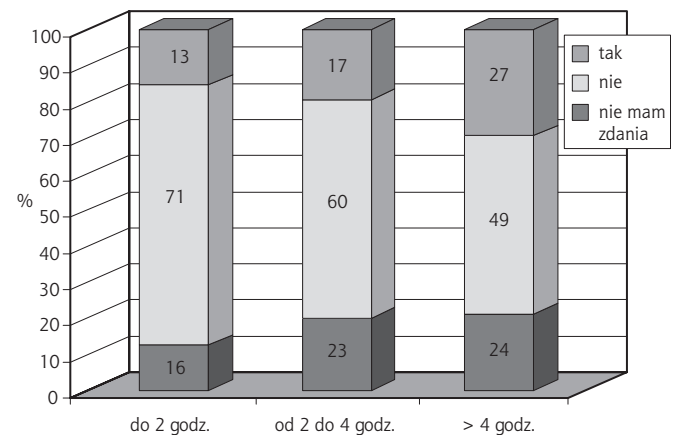
Pośród użytkowników spędzających online do 2 godzin jedynie 13% zaznaczyło odpowiedź wskazującą na postrzeżenie narkotyków (przynajmniej niektórych) jako specyfików, których zażywanie nie stwarza zagrożenia. W grupie przeznaczającej od 2 do 4 godzin – odsetek twierdzących, że istnieją bezpieczne narkotyki wyniósł 17%, natomiast w grupie ponad 4-godzinnych użytkowników odnotowano 27% wskazań. Jak można również zauważyć wraz ze wzrostem ilości czasu poświęcanego na przeglądanie Internetu spada krytycyzm respondentów wobec narkotyków oraz wzrastają trudności w wyborze stanowiska wobec postawionej kwestii.

Postawy wobec legalizacji marihuany, wskazywane przez gimnazjalistów, również mogą być determinowane ilością czasu spędzanego w Internecie. W tym wypadku – jak można zauważyć na rycinie 4 – wśród spędzających online najwięcej czasu 42% badanych było za legalizacją narkotyku, jedynie 24% było temu przeciwnych, natomiast 33% nie potrafiło zająć stanowiska. Wraz ze zmniejszaniem się ilości czasu poświęcanego na przeglądanie internetowych witryn zmniejszał się entuzjazm w wyselekcjonowanych grupach a narastał krytycyzm wobec zalegalizowania korzystania z marihuany. Interesujące jest, że w każdej grupie wysoki odsetek ankietowanych nie potrafił wyrazić opinii wobec postulowanej kwestii. Możliwe, że trudności te implikowane są mnogością sprzecznych opinii na temat narkotyku występujących na internetowych witrynach.

Podobna sytuacja wystąpiła przy zadaniu ankietowanym pytania: „Czy ‘dopalacze’ uzależniają?” (ryc. 5). Pośród poświęcających najkrótszą ilość czasu na korzystanie z Internetu niemal dwie trzecie badanych wskazało odpowiedź twierdzącą, natomiast w pozostałych grupach stanowisko takie przyjmowało jedynie nieco ponad połowę ankietowanych. Wraz ze wzrostem czasu poświęcanego online zidentyfikowano w wyodrębnionych grupach wzrost opinii wskazujących na brak potencjału uzależniającego w „dopalaczach”.

Podobnie jak przy poprzednim zestawieniu, również wobec tej kwestii nie miały odsetek badanych z każdej grupy wyrażał trudności z zajęciem stanowiska wobec narkotyków projektowanych. Interesujące jest, że pośród tendencyjnych internetowych witryn

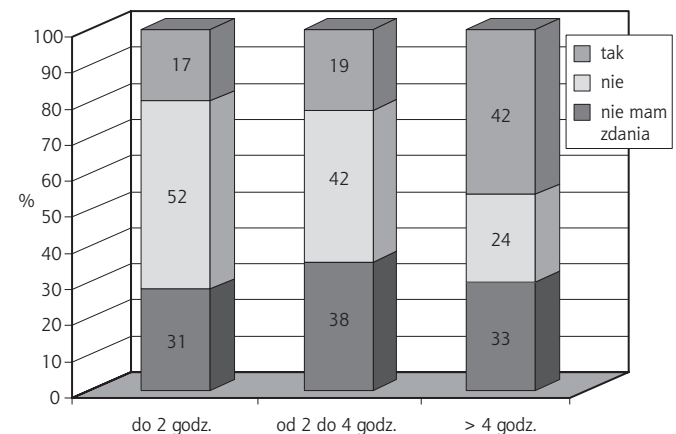
poświęconych środkom psychoaktywnym dominują strony poświęcone właśnie marihuanie i „dopalaczom”. Możliwe, że fakt ten może być przyczyną trudności w przyjęciu przez respondentów jednoznacznej opinii w obydwu wskazanych przypadkach.

Ryc. 3. Czas spędzany online /czy istnieją bezpieczne narkotyki?

Fig. 3. Time spent online /are there safe drugs?

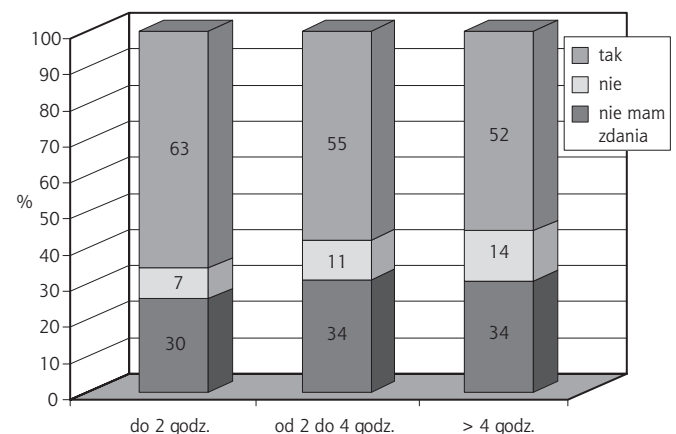
Źródło: badania własne (N=838)

Ryc. 4. Czas spędzany online /postawy wobec legalizacji marihuany

Fig. 4. Time spent online /attitudes towards marijuana legalization

Źródło: badania własne (N=838)

Ryc. 5. Czas spędzany online /czy „dopalacze” uzależniają?

Fig. 5. Time spent online /are “highs” addictive?

Źródło: badania własne (N=838)

Kolejne ryciny wskazują zidentyfikowane w trakcie analizy zależności zachodzące pomiędzy czasem spędzonym w Internecie a deklaracjami dotyczącymi używania wybranych środków o psychoaktywnych właściwościach.

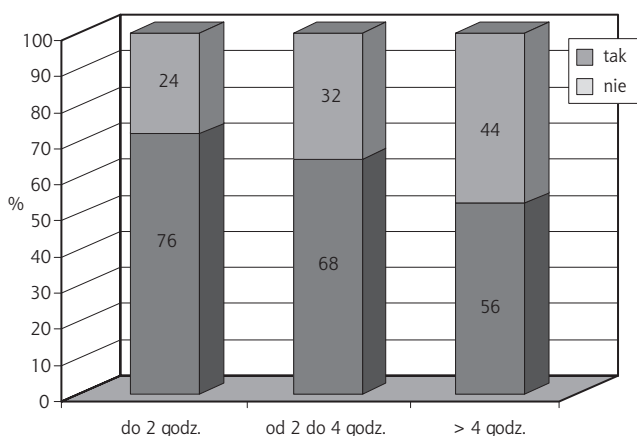
Jak można zauważyć na rycinie 6 związek pomiędzy ilością czasu spędzanego online a spożywaniem alkoholu jest bardzo wyraźny. Zależnie od internetowej aktywności spożywanie alkoholu w wyodrębnionych grupach wyglądało następująco: 24% uczniów spośród korzystających z Internetu do 2 godzin, 32% zgłoszeń pośród korzystających z Sieci od 2 do 4 godzin oraz najwyższe wskazania – 44% potwierdzających spożywanie alkoholu wśród ponad 4-godzinnych użytkowników Internetu.

Podobne wskazania zidentyfikowano pośród uczniów palących marihuanę: w grupie osób spędzających online do 2 godzin – 11% potwierdzających używanie narkotyku, wśród przeznaczających od 2 do 4 godzin – 16%, natomiast w grupie gimnazjalistów poświęcających na przeglądanie Internetu ponad 4 godziny niemal jedna trzecia deklarowała, że pali marihuanę (ryc. 7).

Poddanie danych zebranych od gimnazjalistów zachodzącym pomiędzy nimi zależnościami wskazuje również, że wzrost czasu spędzanego w Internecie koreluje dodatnio ze wskazaniami zażywania przez nich innych środków psychoaktywnych (tab. II).

Jak można zauważyć na tabeli II pośród przemyskich gimnazjalistów wskazania zażywania narkotyków, „dopalaczy” oraz używania leków o psychoaktywnym potencjale do odurzania się, zwiększają się wraz z deklarowaną ilością czasu spędzanego online.

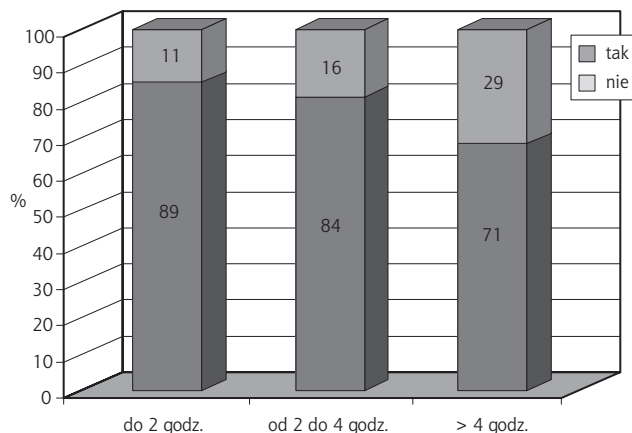
W trakcie analizy danych zidentyfikowano również zależności zachodzące pomiędzy długością czasu poświęcanego na przeglądanie internetowych witryn, a wskazaniami dotyczącymi palenia tytoniu: 12% pośród korzystających poniżej 2 godzin, 14% w grupie poświęcającej od 2 do 4 godzin oraz najwyższe wskazania – 21% potwierdzających palenie papierosów – pośród użytkowników ponad 4-godzinnych.

Ryc. 6. Czas spędzany online /spożywanie alkoholu

Fig. 6. Time spent online /use of alcohol

Źródło: badania własne (N=838)

Ryc. 7. Czas spędzany online /palenie marihuany

Fig. 7. Time spent online /use of marijuana

Źródło: badania własne (N=838)

Tabela II. Czas spędzany online /zażywanie innych środków odurzających
Table II. Time spent online /use of other narcotic drugs

Czas spędzany w internecie	do 2 godz.	2-4 godz.	>4 godz.
Zażywanie innych narkotyków	1%	5%	8%
Używanie leków w celach narkotycznych	3%	4%	8%
Zażywanie „dopalaczy”	4%	9%	10%

Źródło: badania własne (N=838)

Dyskusja

Dane z badań kwestionariuszowych EU Kids Online zrealizowanych w 2010 roku w 25 krajach Unii Europejskiej wskazują, że wiek pierwszego logowania się w Internecie wynosi 9 lat. Identyfikuje się jednak tendencję obniżania wieku internetowej inicjacji. Badanie „Rodzice wobec zagrożeń dzieci w Internecie” przeprowadzone w 2008 roku wskazywało, że samodzielnie z Internetu korzystało 14% dzieci przed ukończeniem 6 roku życia, natomiast w badaniu „Dzieci online w oczach rodziców” – również z 2008 roku – 16% rodziców potwierdziło kontakty dziecka z Internetem w wieku poniżej 5 roku życia [18].

Internet jest niezaprzeczalnie źródłem wszelkiej wiedzy – cennej i pożytecznej. Stanowi również platformę, na której spotkać się można z opiniami mniej popularnymi, prezentowanymi przez jednostki o kontrowersyjnych pomysłach na życie, spędzanie czasu wolnego, radzenie sobie z problemami. Dotarcie do tzw. treści szkodliwych możliwe jest częściej przy pozbawionym kontroli rodzicielskiej bezcelowym przeglądaniu internetowych witryn. Brak krytycyzmu u osoby młodej w zetknięciu z takimi treściami może pociągać za sobą różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Zagrożenie kontaktem z niebezpiecznymi dla dziecka treściami może być również dziełem przypadku, bądź celowego, wynikającego z ciekawości poszukiwania odpowiedzi na wyłaniające się w okresie dorastania kwestie. Jak podaje Wójcik: „Wg badania Fundacji Orange na zlecenie TNS (2013) ponad co piąty (22%)

gimnazjalista przyznaje, że wchodził na strony zabronione przez rodziców, z czego większość deklaruje, że trafiła na nie przypadkiem (16,9%), 4,6% ogółu przyznała, że szukała takich stron samodzielnie” [19].

Podatność na tego typu treści obserwowana jest przede wszystkim o osób młodych, bez ukształtowanego jeszcze światopoglądu i systemu wartości. Jak zwróciła uwagę Forma czas poświęcany przez adolescentów na korzystanie z Internetu kosztem innych wartościowych zajęć odzwierciedla podatność dziecka na ten właśnie rodzaj przekazu. Wielogodzinne wizyty w wirtualnej rzeczywistości prowadzić mogą do negatywnych zmian w sferze poznawczej, emocjonalnej i motywacyjnej. Traktowanie Internetu jako podstawowego sposobu spędzania czasu wolnego implikować może szereg problemów natury moralnej, społecznej i religijnej. Bezkrytyczna percepcja internetowych ofert może być determinowana ilością czasu poświęcanego na przeglądanie materiałów tamże zamieszczonych [20].

Jak wskazuje Hoffmann środki psychoaktywne w opiniach młodych ludzi stanowią trwałe elementy rzeczywistości społecznej [20]. Z narkotykami, bądź odniesieniami do ich zażywania można się spotkać współcześnie niemal na każdym kroku; w filmach, muzyce, prasie, literaturze, w wypowiedziach tzw. celebrytów czy programach partii politycznych [10]. Zażywanie narkotyków „przeniknęło” nawet do gier komputerowych, w których – jak zauważyła Cielecka – „[...] narkotyki stanowią nie tylko element świata przedstawionego nadający dodatkowych znaczeń fabule, ale również stają się elementem mechanizmów rozgrywki, nierozzerwalnych z doświadczeniem grania” [21]. Internetowe portale dla zwolenników środków odurzających poprzez nieograniczone dla każdego dostępy oraz możliwość wypowiedzenia swoich opinii, kreują wśród uczestników poczucie jedności, wspólnoty. Jednostki o zbieżnych zainteresowaniach, podobnym systemie wartości, ideach i poglądach tworzą internetowe społeczności wertykalne charakteryzujące się specyficznymi mocnymi więzami pomiędzy członkami [22-25]. W przypadku osób o pro narkotykowych poglądach wspólnota, którą tworzą w wirtualnym świecie – w związku z niemal bezgraniczną wolnością wyrażania swoich poglądów w internecie – posiada zdolność modelowania postaw oraz animowania zachowań zgodnych z wyznawanymi przez siebie ideami u innych, czasem przypadkowych użytkowników; zarówno poprzez dzielenie się subiektywnymi opiniami na temat środków odurzających, jak poczucie bezkarności, swobody, uczestnictwa w niezwykłej, niedostępnej każdemu przygodzie.

Pośród przemyskich gimnazjalistów spędzających w Sieci największą ilość czasu, zidentyfikowano zarówno największe odsetki osób, w opinii których

zażywanie narkotyków jest modnym zjawiskiem, narkotyki postrzegane są jako środki bezpieczne, a „dopalacze” nie uzależniają, jak również postawy te zostały potwierdzone wskazaniami spożywania alkoholu i zażywania pozostałych środków zmieniających nastrój. Najwyższe odsetki dotyczące korzystania z tych specyfików występowały wśród uczniów spędzających online powyżej 4 godziny dziennie. Z dużym prawdopodobieństwem przyznać można, że przemysł adolescentów również korzysta z tendencyjnych internetowych pro narkotykowych witryn, jak również, że narkotykowa indoktrynacja zawarta na tych portalach zdecydowanie wpływa na prezentowane przez nich postawy wobec psychoaktywnych medykamentów.

Przykładem potwierdzającym istotną rolę portali internetowych w podejmowaniu ryzykownej aktywności związanej z odurzaniem się jest opisana przez Chrzanoską gra „piwne wyzwanie” prowadzona aktualnie na Facebooku. Dokumentowane filmami wideo spożywanie piwa – wraz z niecodziennymi, niebezpiecznymi zachowaniami – może przybierać ekstremalne formy i nieść poważne konsekwencje. W 2014 roku zgłoszono dwa zgony młodych ludzi prawdopodobnie uczestniczących w tej dziwnej zabawie [23]. Presja związana z podejmowaniem się zadań przy tak licznych forum obserwatorów, może prowadzić do bezkrytycznego, pozbawionego zdrowego rozsądku, nieracjonalnego zachowania.

Internetowe opinie na temat środków odurzających zamieszczane są zarówno przez ludzi kompetentnych, jak i zupełnych ignorantów, których stanowisko jest rezultatem doświadczeń własnych, bądź wynika z bezrefleksyjnego konformizmu nakazującego prezentować stanowisko respektowane przez członków danej grupy, nierzadko dewiacyjnej. Postawy specjalistów wobec narkotyków zazwyczaj prezentowane są jednak na stronach urzędowych, bądź w naukowych periodykach. Te jednak – zwłaszcza wśród gimnazjalistów – zupełnie nie budzą zainteresowania. Pozostają więc opinie tendencyjne, przekłamane, pozbawione jakiegokolwiek wartości edukacyjnej.

Podsumowanie i wnioski

Jak zauważyła Hoffmann: „Nie wszyscy młodzi sięgający po środki odurzające zdają sobie [...] sprawę z tego, że [...] przekazywany w mediach pozytywny wizerunek narkotyków nie zmniejsza ich szkodliwości, ale jedynie ją maskuje” [20]. Jak można zaobserwować, owo „maskowanie” działa dosyć skutecznie i zdecydowanie sprzyja dążeniom producentów i dilerów narkotyków do uzyskania maksymalnych korzyści poprzez nieudomowienia, manipulacje i ukrytą perswazję – co można prześledzić np. w odniesieniu do amfetaminy [26], czy methiopropaminy [27].

Zdobycie przy ich użyciu nowych klientów, a zarazem utwierdzenie dotychczasowych użytkowników o braku niebezpieczeństwa ze strony narkotyków oraz ich prawie do wolności, stanowi współcześnie fakt potwierdzony m.in. przez zaprezentowane powyżej dane zebrane od przemyskich gimnazjalistów.

Nie będzie nadużyciem nazwanie współczesnej młodzieży pokoleniem zmanipulowanych, i mimo że eksperymenty z narkotykami nie pociągają każdego młodego człowieka, należy wszelkimi możliwymi środkami przeciwdziałać eskalacji zjawiska. Rekomendowane działania to przede wszystkim monitorowanie przez rodziców zarówno czasu spędzanego przez dziecko w Internecie, jak również portali, z których ono

korzysta [28], np. portalu Twitter [29]. Potrzeba również odpowiedniej komunikacji – zarówno pomiędzy rodzicami a dziećmi, jak i pomiędzy wychowawcami a uczniami – która pomoże młodemu człowiekowi uzyskać prawidłową percepcję narkotyków, bez pozabawionych wszelkimi manipulacjami zniekształceń oraz pozwoli mu poczuć się wartościową jednostką, nie potrzebującą budować swojego poczucia wartości poprzez korzystanie z psychoaktywnych specyfików [30]. Monitorowanie wpływu czasu spędzanego online na liberalizację postaw wobec narkotyków powinno stanowić obszar podlegający dalszym badaniom empirycznym.

Piśmiennictwo / References

1. Łuczak E. Zmiany w rozwoju zjawiska narkomanii. WSH, Pułtusk 2004.
2. Bobrowski K. Używanie substancji psychoaktywnych i inne zachowania problemowe młodzieży gimnazjalnej. Zmiany między 14 a 16 rokiem życia. *Alkohol Narkom* 2005, 1/2: 27-38.
3. Świdarska-Kopacz J, Marcinkowski JT, Jankowska K. Zachowania zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ich wybrane uwarunkowania. Cz. III. Stosowanie substancji psychoaktywnych. *Probl Hig Epidemiol* 2008, 89(1): 71-75.
4. Motyka M. Uwarunkowania ekonomiczne a używanie środków psychoaktywnych wśród uczniów przemyskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. *Hygeia Publ Health* 2014, 49(2): 291-298.
5. Kapralska Ł. Internet w procesach integracji i dezintegracji społecznej. [w:] *Mikrospołeczność informacyjna na przykładzie miasteczka internetowego Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*. Haber LH (red). AGH, Kraków 2001: 107-126.
6. Radoniewicz-Chagowska A, Tchórz M, Kujawa A, Szponar J, Drelich G. Wpływ Internetu na zatrucia substancjami psychoaktywnymi u ludzi młodych. *Prz Lek* 2012, 8: 635-637.
7. Petruczynik D, Rożnowska M. Dziecko w sieci. Zagrożenia. http://www.zp3.lublin.pl/ppp/images/zp3_gazetka_nr2.pdf (17.08.2014).
8. Jabłoński P, Bukowska B, Malczewski A (red). Raport Krajowy 2009. Sytuacja narkotykowa w Polsce. KBdsPN, Warszawa 2009.
9. Jędrzejko M, Janusz M, Walancik M. Zachowania ryzykowne i uzależnienia. Zjawisko i uwarunkowania. Aspra-JR, Warszawa-Dąbrowa Górnicza 2013.
10. Motyka M. Społeczno-kulturowe determinanty dynamiki narkomanii. Cz. I. Środki psychoaktywne w kulturze masowej. *Probl Hig Epidemiol* 2013, 94(4): 675-684.
11. Ziemiacki J. Polska narkotyczna. *Przekrój* 2013, 14: 12-15.
12. Hołyst B. Zagrożenia ładu społecznego 2. PWN, Warszawa 2014.
13. Zakrzewski T. Mechanizmy perswazji i reklamy środków psychoaktywnych w Internecie cz. IV. SI-Narkomania 2009, 4: 33-37.
14. Sowa E. Moda na branie. *Edukacja i Dialog*. 2007, 4: 32-36.
15. Maj Z, Kowalewicz T. Młodzież wobec narkotyków. SI – Narkomania 2009, 3: 36-42.
16. Ryciak I. Skręt jest trendy. *Probl Narkom* 2004, 4: 31-35.
17. Hoffmann B. Narkotyki w kulturze młodzieżowej. Impuls, Kraków 2014.
18. Bartkowiak A. Analiza kompetencji rodziców w zakresie bezpieczeństwa dzieci w Internecie. *Kultura Społecz Eduk* 2012, 1: 141-155.
19. Wójcik Sz. Korzystanie z Internetu i zagrożenia online wśród młodzieży gimnazjalnej. Przegląd badań. Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2013. <http://dziekowsieci.fdn.pl/badania> (19.08.2014).
20. Forma P. Znaczenie Internetu dla rozwoju dzieci i młodzieży. *Zesz Nauk SCENO* 2006, 2: 65-73.
21. Cielecka M. Anatomia gier: grzybki, stimpaki, dekokty – narkotyki w grach wideo. <http://www.gram.pl/artykul/2012/12/03/grzybki-stimpaki-dekokty-narkotyki-w-grach-wideo.shtml> (21.08.2014).
22. Andrzejewska A. Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne. Difin, Warszawa 2014.
23. Balicki M. Policjanci i narkotyki – dobre i złe praktyki. <http://hyperreal.info> (21.08.2014).
24. Mefedron –kocham i nienawidzę. <http://neurogroove.info/> (21.08.2014).
25. Chrzanowska A. I jeszcze jeden. *Charaktery* 2014, 8: 42-43.
26. Cinosi E, Corazza O, Santacroce R, et al. New drugs on the Internet: the case of amphetamine. *Biomed Res Int* 2014: 419026.
27. Vermette-Marcotte AE, Dargan PI, Archer JR, Gosselin S, Wood DM. An Internet snapshot study to compare the international availability of the novel psychoactive substance methiopropamine. *Clin Toxicol (Phila)* 2014, 52(7): 678-81.
28. Xavier Moreira F, Carvalho F, de Lourdes Bastos M, et al. Analytical investigation of legal high products containing *Salvia divinorum* traded in smartshops and internet. *Forensic Sci Int* 2014, 242C: 255-260. [Epub ahead of print].
29. Cavazos-Rehg P, Krauss M, Grucza R, Bierut L. Characterizing the followers and tweets of a marijuana-focused Twitter handle. *J Med Internet Res* 2014, 16(6): e157.
30. Huansuriya T, Siegel JT, Crano WD. Parent-child drug communication: pathway from parents' ad exposure to youth's marijuana use intention. *J Health Commun* 2014, 19(2): 244-59.